

Türkiye'deki Mevduat Bankalarının Finansal Yapıya İlişkin Kararlarının Karlılık Üzerine Etkileri

Yrd. Doç. Dr. Dilek DEMİRHAN

Ege Üniversitesi, İİBF.

Özet

Bu çalışma kapsamında finansal yapı kararlarının bankaların karlılıkları üzerindeki etkilerini saptamak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda literatüre dayanılarak geliştirilen dört farklı regresyon modeli, panel veri analizi kullanılarak Türkiye'deki mevduat bankaları üzerinde test edilmiştir. Analizler gerçekleştirilirken mevduat bankaları sermaye yapılarına göre yerli ve yabancı olmak üzere iki ayrı gruba ayrılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yerli ve yabancı bankaların finansal yapı oranları arasında önemli ölçüde farklılık olduğu saptanmış olup, finansal yapı değişkenlerinin bankaların aktif ve özsermaye karlılığı ile, net faiz gelirleri ve faiz dışı gelirleri üzerindeki etkilerinin de yerli ve yabancı bankalar için farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Ancak, hem yerli hem de yabancı bankalarda özsermayenin pasiflere oranının gerek aktif gerekse özsermaye karlılığı ile pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu bulgu Türk bankacılık sektöründe Temsilci Maliyetleri Hipotezinin geçerli olmadığı şeklinde yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Finansal yapı, mevduat bankaları, panel veri analizi.

JEL Sınıflaması: G21, G32

Abstract (The Effects of Capital Structure Decisions on the Profitability of Deposit Banks in Turkey)

The aim of this study is to determine the effects of capital structure decisions on bank profitability. Following this objective, four different regression models have been tested on Turkish deposit banks by panel data analysis. The deposit banks were separated into two groups as domestic and foreign banks in the analysis. According to the findings, the capital structures of domestic and foreign banks are statistically different and also the effects of capital structure variables on ROA, ROE, net interest margin and non-interest earnings are different in foreign and domestic banks. However, it is found that the capital ratio is positively related both by foreign and domestic banks' profitability ratios, which indicates that Agency Costs Hypothesis is not valid in Turkish banking sector.

Key Words: Capital structure, deposit banks, panel data analysis.

JEL Classification: G21, G32

1. Giriş

Ülke ekonomilerinde kilit bir role sahip olan ve tasarrufların yatırımlara dönüşmesine aracılık ederek ekonomik gelişime büyük katkılarda bulunması beklenen bankaların karlılık durumları sadece fi-

nans sektörünü değil tüm kesimleri yakından ilgilendirmektedir.

Bankaların karlılıkları birçok faktörden etkilenebilmekte olup, önemli etkisi olduğu düşünülen faktörlerden birisi de finansal yapıdır. Finans literatüründe iş-

letmelerin finansal yapılarını oluşturma kararları oldukça ilgi çeken bir konu olmuş ve bu konunun temellerini atan Modigliani ve Miller'dan bu yana bir çok teorik yaklaşım geliştirilmiştir. Daha çok finans sektörü dışındaki işletmeler üzerine yapılan ampirik çalışmalara dayanan bu yaklaşımlar temel olarak bir işletmenin finansal yapısının, sermaye maliyetini ve piyasa değerini etkileyip etkilemediğini ortaya koymaya çalışmışlardır. Her ne kadar bu teoriler finans sektörü dışındaki işletmeleri baz alarak geliştirilse de, bazı çalışmalarda bunların bankacılık sektöründe test edildiği görülmektedir. Literatürde, özellikle bankaların optimal finansal yapı kararları ve finansal yapısını etkileyen faktörleri ortaya koyabilmek üzere çeşitli araştırmalar yapılmış olup, finansal yapı ile karlılık arasında da ağırlıklı olarak yabancı literatürde bir takım çalışmalara rastlanmaktadır.

Literatürdeki bazı görüşlere göre, bankaların özsermaye rasyolarının alt sınırı kanunlarla düzenlendiği için, bu kuruluşların finansal yapıları ile ilgili kararlarını inceleme gereği bulunmamaktadır. Ancak yapılan bazı çalışmalarda da bankaların özsermaye rasyoları arasında önemli farklılıklar olduğu saptanmış olup, bu durum bankaların finansal yapıları ile ilgili kararları ve bunların karlılık üzerine etkilerini incelemenin anlamlı olacağını ortaya koymaktadır (Gropp ve Heider, 2008). Sonuçta düzenlemeler, bankaların sahip olması gereken özsermaye rasyosunun alt sınırını belirlemektedirler ve bu alt sınıra ne kadar yakın veya uzak olacakları bankaların kendi seçimi olmaktadır. Zaten, bankaların birçoğu kendi içlerinde geliştirdikleri risk yönetim sistemi ile sermaye rasyolarından kaynaklanan riski ölçebilmekte ve bu riski minimize etmeye çalışmaktadırlar.

Bu çalışma kapsamında da bankaların finansal yapılarının karlılıkları üzerindeki etkileri saptanmaya çalışılmış olup, bu bağlamda öncelikle bankacılık sektöründe finansal yapı kararları ve bankaların finansal yapıları ile karlılıkları arasındaki ilişkiye dair literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Daha sonra ise Türk bankacılık sektöründeki mevduat bankalarının finansal yapılarının karlılıkları üzerindeki etkilerini saptayabilmek üzere literatüre dayanılarak geliştirilen regresyon modelleri panel veri analizi ile test edilmiştir.

2. Bankacılık Sektöründe Finansal Yapı Kararları

Bankalar, mal ve hizmet üreten diğer işletmeler gibi faaliyetlerini sürdürebilmek, varlıklarını finanse edebilmek üzere özkaynaklarından ve yabancı kaynaklardan yararlanmakta ve çeşitli faktörlerin etkisi altında finansal yapılarını oluşturmaktadırlar. Ancak diğer işletmelerden farklı olarak bankaların bulundurmaları gereken özsermaye tutarı düzenleyici otoriteler tarafından belirlenmektedir. Bank for International Settlements (BIS)'e üye ülkeler, Basel Bankacılık Komitesi'nin yayınladığı standartlara uymaktadırlar ve bu çerçevede Basel II standartlarına geçebilmek için uyum çalışmaları ülkemizde de devam etmektedir. Yabancı kaynak olarak ise ağırlıklı olarak, topladıkları mevduatlardan veya yurt içinden ve yurt dışından aldıkları kredilerden yararlanmakta olan bankaların finansal yapılarını oluştururken ağırlıklı olarak bu yabancı kaynaklardan yararlandıkları görülmektedir. Öyle ki bankaların toplam kaynakları içerisinde özkaynaklar küçük bir yer tutmaktadır. Ancak özkaynakların ve özellikle özkaynaklar içerisinde yer alan sermayenin bankalar için çok önemli işlevleri vardır. Düzenleyici ve denetleyici

kurumların da asgari sermaye oranı konusunda getirdiği kurallar bu önemden kaynaklanmaktadır. Çünkü, bankalar için sermayenin en önemli işlevlerinden birisi bankanın iflas etmesi ya da tasfiyesi durumunda alacaklıların ve özellikle mevduat sahiplerinin uğrayabilecekleri kaybı en düşük düzeye indirebilmesidir (Öçal ve Çolak, 1999). Ayrıca özkaynaklar kredi kurumlarının faaliyetlerini başlatabilmeleri ve sağlıklı bir biçimde yürütebilmeleri için gerekli bir unsur olup, bankaların yedek akçelerle kapatılamayan zararlarının karşılanmasını sağlayarak bu kurumların sürekliliğini korumasında yardımcı olabilmektedir (Takan, 2002).

Özkaynaklar bahsedildiği üzere bankalar için önemli işlevlere sahip olsalar da, finansal piyasalardaki gelişmelere ayak uydurabilmek üzere etkin bir şekilde aracılık hizmeti vermeye çalışan bankalar, rekabetçi olabilmek için eskisine nazaran özsermaye rasyolarını tutabildikleri kadar düşük tutmak istemektedirler. Çünkü yaşanan rekabetin bankaların karlılıklarını sermaye maliyetlerine karşı oldukça hassas bir hale getirdiği düşünülmektedir (Villani, 2004: 4). Bu nedenle optimal finansal yapının oluşturulması diğer işletmelerde olduğu gibi bankalar için de oldukça önem kazanmaktadır. Diamond ve Rajan'a göre bankaların optimal finansal yapısı, bankacılık sektöründeki rekabetin şiddetine, mevcut kredi borçlularının niteliklerine ve bankanın ortaklarının koyabileceği sermaye miktarına bağlı olmaktadır (Diamond ve Rajan, 1999).

Bankaların finansal yapılarının büyük bir kısmını oluşturan yabancı kaynaklar içerisinde en önemlisi toplanan mevduatlardır. Özellikle maliyeti düşük olan vadesiz mevduatlar bankaların en önemli fon kaynakları arasında yer almakta olup, bu mevduatlar bir bakıma likidite riskine

karşı banka müşterilerini güvence altına almaktadırlar (Dietrich ve Vollmer, 2003). Mevduat toplama izni olmayan yatırım ve kalkınma bankaları ise özkaynaklar dışında bir fon kaynağı olarak daha çok tahvil ihracına yönelmektedirler. Tahvil ihracı mevduat bankaları tarafından da başvurulabilen bir yol olup bunlar dışında hem mevduat hem de kalkınma ve yatırım bankalarının fon kaynakları arasında merkez bankası kredileri ile yurtiçi ve yurtdışındaki bankalardan sağlanan krediler yer almaktadır (Öçal ve Çolak, 1999).

3. Bankaların Finansal Yapıları Ve Karlılık İlişkisi

Bütün işletmelerde olduğu gibi bankaların da en önemli amaçlarından birisi kar maksimizasyonudur ve bankaların varlıkları üzerinden elde ettiği kar veya zarar, bankanın aktif ve pasiflerinin yapısının önemli belirleyicileri arasındadır. Aynı şekilde bankanın aktif ve pasiflerinin yapısının da karlılığının üzerinde etkili olduğu öne sürülmektedir (Hester ve Zoellner, 1966). Bankacılık alanındaki genel kanı, yüksek Özsermaye/Aktif oranının özsermaye karlılığı ile ters ilişkili olduğu yönündedir. Bu kanı çeşitli unsurlara dayanılarak gelişmiştir. Bunlardan ilki yüksek sermaye oranının özsermaye üzerindeki riski azaltacağı ve böylelikle yatırımcılar tarafından beklenen getiriye düşüreceğidir. Bir başkası ise, yüksek sermaye oranının faiz ödemelerinin sağladığı vergi kalkanını azaltarak bankanın vergi sonrası gelirlerinde düşmeye yol açacağıdır (Berger, 1997). Literatürde yapılan ampirik çalışmalara bakıldığında da bu kanıyı destekleyen bulgular ulaşıldığı gibi tam tersi bulgular da elde edildiği görülmektedir.

Oldukça eski yıllara kadar uzanmakta olan bu çalışmalardan bir tanesi 1966 yılı

linda Hester ve Zoellner tarafından ABD’de gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada bankalar iki farklı gruba ayrılarak aktif ve pasif yapılarının net getiri oranları üzerindeki etkileri analiz edilmeye çalışılmış, bankaların aktif ve pasif yapısındaki farklılaşmaların net getiri oranları üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır (Hester ve Zoellner, 1966).

Berger, 1995 yılında yine ABD’deki bankaların 1983-1989 yılları arasındaki verilerini kullanarak bankaların özsermaye karlılığı ve sermayeleri arasında güçlü bir pozitif ilişki olduğunu saptamıştır. Bu bulgunun, banka gelirlerindeki önemli dalgalanmaların büyük bir kısmının kar olarak dağıtılmadığı yönündeki hipotezi doğruladığı öne sürülmüştür (Berger, 1995). 1997 yılında finansal kurumların etkinliklerinin arasındaki farkın kaynaklarını Mester ile birlikte araştırdığı çalışmalarında ise, yüksek borçlanma düzeyine sahip bankaların karlılık yönünden daha etkin olduklarını ortaya koymuşlardır (Berger ve Mester, 1997). Yine Berger ve Pati, temsilci maliyetleri hipotezini bankacılık sektöründe test ettiği çalışmalarında da bankalardaki yüksek borçlanma düzeyinin veya düşük sermaye oranının yüksek karlılık düzeyiyle ilişki olduğu sonucuna varmışlardır (Berger ve Patti, 2006).

Temsilci maliyetleri hipotezini bankacılık sektöründe test etmeye çalışan başka bir çalışma ise Malezya’daki İslami bankalar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulguları temsilci maliyetleri hipotezini destekler nitelikte çıkmış, başka bir deyişle borçlanma düzeyi yüksek veya özsermaye oranı düşük olan bankaların karlılık yönünden daha etkin oldukları saptanmıştır (Pratomo ve Ismail, 2006).

ABD’de yapılan başka bir çalışmada hem 1983-1989 döneminde, hem de 1996-

2002 döneminde, bankaların finansal kaldıraç oranları ile özsermaye karlılıkları arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmış, aktif karlılığının ise kaldıraç oranı ile ters ilişkili olduğu bulunmuştur (Hutchison ve Cox, 2007).

Tüm bu bulguların aksine Ngo tarafından, çift denklemlerli yapısal model kullanılarak yapılan bir çalışmada, bankaların özsermayeleri ile karlılıkları arasında sistematik bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Sonuç olarak bu bulgu, piyasanın her bankaya uygun sermaye rasyosunun oluşturulmasında başarılı olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Sermaye rasyosunun bankalar arasında değişmesinin nedeninin ise bankaların karşı karşıya olduğu koşulların farklı olmasından kaynaklandığı öne sürülmüştür. Her ne kadar bankaların finansal yapılarının olduğu piyasaların tam rekabet koşullarına sahip olduğu iddia edilemese de, çalışmanın bulgularının kazanacakları getirileri maksimize etmeye çalışan yatırımcıların etkileyemediği sistematik bir ilişki yaratacak kadar eksik bir piyasanın var olmadığını gösterdiği sonucuna varılmıştır (Ngo, 2006).

Türkiye’de ise bankaların finansal yapıları ve karlılıkları arasındaki ilişkiyi direkt olarak inceleyen çalışma sayısı oldukça azdır. Türk bankacılık sektöründeki mevduat ve yatırım bankalarının konsolide verilerini kullanarak 1989-2001 dönemini ele alan ve bankaların sermaye yapıları ile karlılıkları arasında herhangi bir ilişkinin varlığını, nedenselliğini ve şiddetini ortaya koymayı amaçlayan bir çalışmada, sermaye varlık oranı ile karlılık arasında negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu doğrultuda düzenleyici kurumların, tüm bankacılık sektörü için standart bir oran yerine her banka için farklı sermaye zorunluluğu uygulamasına gitmelerinin sermayenin olumlu etkilerinin ön-

plana çıkmasına sebep olacağı öne sürülmüştür (Karabulut, 2003).

Türkiye'deki bankaların 1997-2000 yılları arasında, karlılıklarının mikro ve makro belirleyicilerini saptamayı amaçlayan Kaya'nın çalışmasında, bankaların toplam mevduatlarının toplam aktiflere oranı ile faiz marjı ve karlılık değişkenleri (aktif karlılığı ve özsermaye karlılığı) arasında ters yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Toplam özkaynakların toplam varlıklara oranının ise net faiz marjı ve aktif karlılığı ile pozitif yönlü bir ilişkiye sahipken, özsermaye karlılığı ile ters ilişkili olduğu bulunmuştur. Çalışmada elde edilen sonuçlar, bankaların karlılık performanslarında kalıcılığı sağlayabilmek üzere güçlü bir sermaye yapısına sahip olmaları gerektiği şeklinde yorumlanmıştır (Kaya, 2002).

Kahveci ve Sayılğan tarafından 2006 yılında yapılan bir çalışmada, Türkiye'deki mevduat bankalarının finansal yapılarının bankaların net faiz gelirleri üzerindeki etkisi panel veri analizi kullanılarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak mevduat bankalarının en yüksek marjinal getiriye özkaynaklarından, en düşük getiriye ise alınan kredilerden elde ettikleri saptanmıştır (Kahveci ve Sayılğan, 2006). Ülkemizde bankaların finansal yapılarını belirleyen faktörleri analiz etmeyi amaçlayan bir çalışmada ise, özsermaye karlılığının mevduat bankalarının sermaye yeterlilik oranları ile pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir (Asarkaya ve Özcan, 2007)

Görüldüğü gibi farklı dönemleri ele alan çalışmalarda bankaların finansal yapıları ve karlılık arasındaki ilişkiye dair farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bu durumda bankaların finansal yapılarının karlılıkları üzerindeki etkisi konusunda kesin bir sonuca ulaşmak zorlaşmaktadır. Bu çalış-

ma kapsamında da 2003-2008 dönemleri arasında Türkiye'deki mevduat bankalarının finansal yapılarının karlılıkları üzerindeki etkileri ortaya konmaya çalışılarak, bu konuya ışık tutulmaya çalışılacaktır.

4. Türk Bankacılık Sektöründe Mevduat Bankalarındaki Finansal Yapı Kararlarının Karlılıkları Üzerindeki Etkisinin Analizi

4.1. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Çalışmanın bu bölümünde Türk bankacılık sektöründe faaliyet göstermekte olan mevduat bankalarının finansal yapılarının karlılıkları üzerine olan etkilerinin saptanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda literatüre dayanılarak oluşturulan modeller panel veri analizi ile test edilmiştir.

4.2. Örneklem Grubu ve Veri Seti

Bu çalışmadaki örneklem grubunu Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren mevduat bankaları oluşturmaktadır. 30 Haziran 2008 tarihi itibarıyla bankacılık sektöründe toplam 33 adet mevduat bankası bulunmakta olup, bu bankalardan Birleşik Fon bankası analizlere dahil edilmediği için örneklem grubundaki banka sayısı 32'dir. Analizler gerçekleştirilirken örneklem grubundaki mevduat bankaları yerli bankalar ve yabancı bankalar olmak üzere iki gruba ayrılmış ve böylelikle farklı banka gruplarının finansal yapılarının karlılıkları üzerindeki etkileri de ayrı ayrı saptanmaya çalışılmıştır. Yabancılar tarafından hisselerinin büyük bir kısmı veya tamamı satın alınarak yabancı sermayeli statüsüne geçen bankalar satın alma tarihine kadar yerli, satınalma tarihinden sonra yabancı bankalar örneklem grubuna dahil edilmiştir.

Analizde Türkiye Bankalar Birliği tarafından yayınlanan 3 aylık mali tablo bilgilerinden yararlanılmıştır. Analiz dönemi 2003 yılının ilk çeyreğinden 2008 yılının ikinci çeyreğine kadar uzanmakta olup, toplam 22 dönemi kapsamaktadır. Yerli bankalar örneklem grubundaki gözlem sayısı 398, yabancı bankalardaki 305 olarak gerçekleşmiştir.

4.3. Modellerin Oluşturulması

Çalışmanın amacını gerçekleştirmek üzere aşağıda belirtilen regresyon modeli oluşturulmuştur:

$$K_{it} = a + bFY_{it} + cB_{it} + \varepsilon \quad (1)$$

K_{it} : i bankasının t zamanındaki karlılığını simgeleyen bağımlı değişken

FY_{it} : i bankasının t zamanındaki finansal yapı oranlarını simgeleyen bağımsız değişkenler kümesi

B_{it} : i bankasının t zamanındaki bankaya özgü faktörlerini simgeleyen bağımsız değişkenler kümesi

a: Sabit değer

b,c: Katsayılar

ε : Hata terimi

Yukarıda belirtilen temel model doğrultusunda aşağıda belirtilen değişkenlerin belirlenmesi yoluyla dört adet regresyon modeli geliştirilmiştir.

4.3.1. Bağımlı Değişkenler

Mevduat bankalarının karlılık durumlarını temsil etmek üzere öncelikle aşağıda belirtilen iki oran bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Bu oranlar;

- Aktifler Üzerinden Karlılık: Net Kar/ Toplam Aktifler

- Özsermaye Üzerinden Karlılık: Net Kar/ Toplam Aktifler'dir.

Ayrıca bankaların performanslarının ve karlılığının değerlendirilmesinde önemli olarak görülen Net Faiz Marjı da bağımlı değişken olarak kullanılmıştır. Net Faiz Marjı'nı temsil etmek üzere aşağıdaki oran kullanılmıştır:

- Net Faiz Marjı: Net Faiz Gelirleri/ Toplam Aktifler

Bunun yanında bankaların önemli gelir kalemlerinden olan Faiz Dışı Gelirler üzerindeki etkileri de görebilmek açısından aşağıda belirtilen oranın da bağımlı değişken olarak kullanıldığı bir model geliştirilmiştir:

- Faiz Dışı Gelirler: Faiz Dışı Gelirler/ Toplam Aktifler

4.3.2. Bağımsız Değişkenler

Bağımsız değişken olarak bankaların finansal yapı ile ilgili oranlarını ve karlılık üzerinde etkili olabilecek bir takım banka özgü faktörleri simgeleyen değişkenler kullanılmıştır.

Finansal Yapı Değişkenleri:

Çalışmanın önceki bölümlerinde de değinildiği gibi bankaların finansal yapıları reel sektör firmalarının finansal yapılarından özellikle kullanılan yabancı kaynaklar açısından farklılık göstermektedir. Modellerde finansal yapıyı temsil etmek üzere kullanılan oranlar da bankaların bu özellikleri ve literatürde daha önce yapılmış çalışmalar göz önüne alınarak aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Toplam Mevduat / Toplam Pasifler

- Alınan Krediler/ Toplam Pasifler

- Özkaynaklar/ Toplam Pasifler

Bankaya Özgü Faktörler:

Finansal yapı oranları dışında bankaların karlılıkları üzerinde etkili olabilecek bankaya özgü aşağıdaki faktörler de modellere dahil edilmiştir:

- Bankanın Toplam Aktifleri/ Toplam Bankacılık Sektörü Aktifleri
- Net Faiz Gelirleri/ Toplam Aktifler (Net Faiz Marjı'nın bağımlı değişken olarak kullanıldığı model hariç)
- Faiz Dışı Gelirler/ Toplam Aktifler (Faiz Dışı Gelirler'in bağımlı değişken olarak kullanıldığı model hariç)
- Faiz Dışı Giderler/ Toplam Aktifler

4.4. Modeller İle İlgili Testler

Tablo 3'de belirtilen modeller her iki örneklem grubunda da EViews 5.0 programı kullanılarak üç panel veri yöntemi ile (Ortak Sabit, Sabit Etkiler, Tesadüfi Etkiler) analiz edilmiş ve öncelikle $F_{kısıtlı}$ testi yapılmıştır. F testinin sonuçlarına göre bütün modeller için hesaplanan F değeri, tablo değerinden büyük olduğu için Ortak Sabit modelinin kullanılması ile ilgili hipotez reddedilmektedir. "Sabit Etkiler" ve

"Tesadüfi Etkiler" modelleri arasında seçim yapabilmek üzere de Hausman Specification teste başvurulmuştur. Her iki grupta da bütün modeller için hesaplanan Hausman test istatistiğinin %95 güven aralığında anlamlı olması nedeniyle "Sabit Etkiler" modelinin kullanılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

4.5. Bulgular

Çalışmada öncelikle banka grupları arasında finansal yapı değişkenleri olarak kullanılan oranların önemli derecede farklılık gösterip göstermediğine dair t testi yapılmış olup, sözkonusu testin sonuçları aşağıdaki tablo 3'de özetlenmiştir. Yapılan t-testi sonuçlarına göre her üç finansal yapı oranının da bankanın sermaye yapısına göre önemli derecede farklılık gösterdiğine dair yeterli istatistiki destek sağlanmıştır.

Tablo 3: Bankanın Sermaye Yapısına Göre Finansal Yapı Oranlarının Farklılık Gösterip Göstermediğine Dair t-testi Sonuçları

Finansal Yapı Oranları	Sermaye	N	Ortalama	Std.Sapma
Özsermaye/Top.Pasifler F: 11.713,p:0.000,s.d.:702	Yabancı	304	0.215	0.161
	Yerli	400	0.156	0.150
Mevduat/Top.Pasifler F:356.270, p:0.000,s.d.:702	Yabancı	304	0.395	0.269
	Yerli	400	0.623	0.133
Alınan Krediler/Top.Pasifler F:354.272, p:0.000,s.d.:702	Yabancı	304	0.276	0.250
	Yerli	400	0.116	0.109

Tablo 3'de de izlendiği gibi yabancı bankalarda özsermaye ve alınan kredilerin finansal yapıları içerisindeki payları yerli bankalara göre daha yüksekken, yerli bankalarda da mevduatın toplam pasifler içerisindeki payının yabancı bankalara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu istatistiksel destek, örneklem grubun-

daki bankaları sermaye yapılarına göre ikiye ayırarak analizleri gerçekleştirmenin anlamlı olduğuna da işaret etmektedir. Finansal yapı değişkenlerinin bankaların aktifler üzerinden karlılıklarına olan etkilerini saptayabilmek üzere geliştirilen AKTİFKAR modeline ait bulgular Tablo 4'de özetlenmiştir.

Tablo 4: AKTİFKAR Modeline Ait Bulgular

BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER	MODEL:AKTİFKAR					
	(Bağımlı Değişken: Net Kar/Toplam Aktifler)					
	YERLİ BANKALAR			YABANCI BANKALAR		
	Katsayı	t-değ.	p-değ.	Katsayı	t-değ.	p-değ.
Sabit	-0.1240	-2.8146	0.0052	-0.0120	-0.4811	0.6309
Alınan Krediler/Top.Pasifler	0.4321	9.7398	0.0000	0.0432	1.7861	0.0752
Top. Mevduat/Top.Pasifler	0.1488	2.9704	0.0032	0.0499	2.0547	0.0409
Özsermaye/Toplam Pasifler	0.3518	5.2958	0.0000	0.2055	6.5403	0.0000
Büyüklik	0.1195	0.4387	0.6612	-1.4130	-0.7275	0.4676
Faizdışı Gel./Top.Akt.	0.3567	4.6894	0.0000	0.1242	29.2998	0.0000
Faizdışı Gid./Top.Akt.	-1.8815	-19.4101	0.0000	-0.6704	-6.3688	0.0000
Net Faiz Gel./Toplam Aktifler	0.2310	2.3625	0.0187	-0.0168	-0.2865	0.7747
Adjusted R ²	0.7161			0.8582		
p değeri	0.0000			0.0000		

AKTİFKAR modeline ait bulgular incelendiğinde %95 güven aralığında yerli bankalarda her üç finansal yapı değişkeninin de aktif karlılığını pozitif yönde etkilediği izlenmektedir. Yerli bankalar ile ilgili modelin bulgularına göre aktif karlılığını en çok etkileyen değişken alınan kredilerdir ve onu, sırasıyla özsermaye ile mevduat takip etmektedir. Yerli bankalardaki alınan krediler kaleminin toplam kaynaklar içerisindeki payı yabancı bankalara göre daha düşük düzeylerde kaldığı halde bu oranın yerli bankaların aktif karlılığını pozitif yönde etkilemesi, ancak yabancı bankalarınkini etkilememesi dikkat çekicidir. Yabancı bankaların aktifler üzerinden karlılık oranını en çok etkileyen finansal yapı değişkeninin ise özsermayenin pasifler içerisindeki payı olduğu görülmektedir. Mevduatın kaynaklar içerisindeki payı da yabancı bankaların aktif karlılığını etkileyen anlamlı bir değişkendir ancak bu etki özsermayenin etkisi kadar güçlü değildir.

Bankaların özsermaye karlılıkları üzerinde, finansal yapı değişkenlerinin etki-

sini ölçmek üzere geliştirilen ÖZSERMAYEKAR modelinin bulguları da Tablo 5’de verilmiştir.

ÖZSERMAYEKAR modelinin analiz edilmesi sonucunda elde edilen bulgular AKTİFKAR modelinin bulguları ile oldukça paralellik göstermektedir. Yerli bankalarda yine her üç finansal yapı değişkeninin de özsermaye karlılığı üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Ancak bu etkilerin aktif karlılığı üzerine olan etkilerden daha güçlü olduğu değişkenlerin katsayılarından anlaşılmaktadır. Yabancı bankalarda da yine mevduat ve özsermaye değişkenlerinin anlamlı değişkenler olduğu görülmekte olup, hatta mevduat oranının ancak %90 güven aralığında anlamlı olarak kabul edilebileceği görülmektedir. Sonuç olarak yerli bankaların özsermaye karlılığı üzerinde en çok pozitif etkisi olan finansal yapı değişkeninin alınan kredilerin pasifler içerisindeki payı olduğu izlenirken, yabancı bankalarda ise en çok özsermayenin pasifler içerisindeki payının özsermaye karlılığını pozitif yönde etkilediği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 5: ÖZSERMAYEKAR Modeline Ait Bulgular

BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER	MODEL:ÖZSERMAYEKAR					
	(Bağımlı Değişken: Net Kar/Özsermaye)					
	YERLİ BANKALAR			YABANCI BANKALAR		
	Katsayı	t-değ.	p-değ.	Katsayı	t-değ.	p-değ.
Sabit	-0.8685	-5.0802	0.0000	-0.0766	-0.7732	0.4401
Alınan Krediler/Top.Pasifler	1.4773	8.5787	0.0000	0.0872	0.9033	0.3672
Top. Mevduat/Top.Pasifler	0.7473	3.8425	0.0001	0.1848	1.9082	0.0575
Özsermaye/Toplam Pasifler	1.3913	5.3959	0.0000	0.7794	6.2210	0.0000
Büyüklik	7.3590	6.9618	0.0000	10.1754	1.3136	0.1902
Faizdışı Gel./Top.Akt.	1.9551	6.6232	0.0000	0.1589	9.3960	0.0000
Faizdışı Gid./Top.Akt.	-5.8422	-15.5286	0.0000	-2.7840	-6.6319	0.0000
Net Faiz Gel./Toplam Aktifler	0.6736	1.7746	0.0768	0.0318	0.1359	0.8920
Adjusted R ²	0.6477			0.6817		
p değeri	0.0000			0.0000		

İki modelin bulguları birlikte değerlendirildiğinde yabancı bankaların karlılık oranları üzerindeki en önemli finansal yapı değişkeni "Özsermaye" iken, bu değişkenin yerli bankaların karlılığı üzerinde de etkili olduğu ancak bu etkinin "Alınan Krediler" in etkisi kadar yüksek olmadığı görülmektedir. Bu durum, analiz döneminde ülkemizde yaşanan olumlu makro ekonomik gelişmelerin de etkisi ile yerli bankaların ucuz maliyetli sendikasyon kredilerini daha rahat bir şekilde bulabilmelerinden kaynaklanmakta olabilir. Yabancı bankaların da uygun koşullarda iç ve dış kredilerden yararlanması söz konusu olsa da bu bankaların karlılıkları üzerindeki en önemli finansal yapı değişkeninin "Alınan Krediler" değil de "Özsermaye" olması dikkat çekicidir. Analizin kapsadığı dönemde özellikle yerli bankaları satın alma yolu ile yabancı mevduat bankalarının sayısında önemli derecede artış meydana gelmiştir. Yabancı bankaların özsermaye oranlarının karlılıkları üzerinde önemli bir pozitif etkiye sahip olması da bu bankaların elde ettikleri

karları dağıtmayarak bünyelerinde bırakmak sureti ile özkaynaklarını güçlendirmelerinden kaynaklanmış olabilir. Bankaların karlılığında önemli bir unsur olan net faiz gelirleri üzerinde finansal yapı değişkenlerinin etkilerini ölçebilmek üzere geliştirilmiş olan NFG modelinin sonuçları ise Tablo 6'dadır.

Yerli bankaların aktif karlılığı ve özsermaye karlılığında olduğu gibi net faiz gelirlerinin de her üç finansal yapı değişkeninden etkilendiği saptanmıştır. Yerli bankaların net faiz gelirleri üzerindeki en güçlü etki ise özsermaye oranına ait olup, onu alan kredilerin oranı izlenmektedir. Toplam mevduat oranının da net faiz gelirleri üzerinde etkili olması yerli bankaların topladıkları mevduatı büyük ölçüde krediye dönüştürebildiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Dikkat çekici olan bulgu ise yabancı bankaların net faiz gelirleri üzerinde hiçbir finansal yapı değişkeninin etkili olmamasıdır. Zaten finansal yapı değişkenleri yabancı bankaların gerek aktif gerekse özsermaye karlılığı üzerinde de yerli ban-

kalarda olduğu kadar önemli bir etkiye sahip değillerdi. Bu doğrultuda özellikle özsermayeleri güçlü yerli bankaların mevduatın krediye dönüşüm oranını yükselterek net faiz marjlarını arttırabildikleri yönünde bir sonuca varılabilir.

Tablo 6: NFG Modeline Ait Bulgular

BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER	MODEL: NFG (Bağımlı Değişken: Net Faiz Geliri/Top.Aktifler)					
	YERLİ BANKALAR			YABANCI BANKALAR		
	Katsayı	t-değ.	p-değ.	Katsayı	t-değ.	p-değ.
Sabit	-0.1237	-5.3489	0.000	0.0225	0.8586	0.3913
Büyüklik	0.13356	0.8995	0.369	0.4149	0.2021	0.8400
Faizdışı Gelir/Toplam Aktifler	-0.3226	-8.5395	0.000	-0.0124	-2.8104	0.0053
Faizdışı Gider/Toplam Aktifler	0.21393	4.14108	0.000	0.2452	2.2257	0.0269
Alınan Krediler/Toplam Pasifler	0.28004	14.6975	0.000	-0.0261	-1.0220	0.3077
Toplam Mevduat/Top. Pasifler	0.13981	5.3134	0.000	0.0131	0.5092	0.6111
Özsermaye/Toplam Pasifler	0.29888	9.17864	0.000	0.0476	1.4398	0.1511
Adjusted R ²	0.752735			0.6429		
P değeri	0.0000			0.0000		

Bankalar için önemli bir gelir kaynağı olan faiz dışı gelirler üzerindeki etkiyi ölçmek için geliştirilen FDGEL modeline ait bulgular da Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7: FDGEL Modeline Ait Bulgular

BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER	MODEL: FDGEL (Bağımlı Değişken: Faiz Dışı Gelirler/Top.Aktifler)					
	YERLİ BANKALAR			YABANCI BANKALAR		
	Katsayı	t-değ.	p-değ.	Katsayı	t-değ.	p-değ.
Sabit	-0.1314	-4.3636	0.0000	0.6634	1.8372	0.0673
Büyüklik	-0.6263	-3.328	0.0001	-50.3978	-1.7849	0.0754
Faizdışı Gider/Toplam Aktifler	0.18487	2.74654	0.0063	-2.8051	-1.8339	0.0678
Net Faiz Geliri/Toplam Aktifler	-0.5333	-8.5395	0.0000	-2.3765	-2.8104	0.0053
Alınan Krediler/Toplam Pasifler	0.22943	8.01419	0.0000	-0.1563	-0.4418	0.6590
Toplam Mevduat/Top. Pasifler	0.18752	5.56232	0.0000	0.2621	0.7387	0.4608
Özsermaye/Toplam Pasifler	0.35078	8.21542	0.0000	-0.8796	-1.9281	0.0549
Adjusted R ²	0.674052			0.2975		
p değeri	0.0000			0.0000		
Gözlem Sayısı	398			305		

Diğer bütün modellerde olduğu gibi faiz dışı gelirler ile ilgili modelde de yerli bankaların finansal yapı oranlarının anlamlı değişkenler olduğu görülmektedir. Yerli bankaların faiz dışı gelirlerini en güçlü olarak etkileyen finansal yapı değişkeni ise özsermaye oranı olarak saptanmıştır, onu alan krediler ve toplam mevduat oranları izlemektedir.

Yerli bankaların mevduat oranlarının faiz dışı gelirleri üzerinde diğer finansal yapı değişkenleri kadar güçlü bir etkiye sahip olmaması, yerli bankaların mevduat müşterilerinden yeterince faiz dışı gelir elde edemedikleri şeklinde yorumlanabilir. Yabancı bankaların faiz dışı gelirlerini etkileyen tek finansal yapı değişkeni ise özsermaye oranıdır ve bu etki ancak %90 güven aralığında anlamlı olup, negatif yönlüdür. Büyüklük değişkeninin de negatif yöndeki etkisi düşünüldüğünde, özsermayesi güçlü ve aktif büyüklüğü yüksek olan yabancı bankaların faiz dışı gelir elde edebilecekleri faaliyetlere pek yönelmediği sonucuna varılabilir. Büyük ihtimalle bu sonuçta, küçük ölçekli yabancı bankaların dış ticaret ile ilgili aracılık hizmetleri ve bunun finansmanı odaklı çalışmalarının etkili olduğu söylenebilir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Gerek reel sektörde gerekse finans sektöründeki işletmelerde, finansal yapının oluşturulması ile ilgili kararlar ve finansal yapının işletmelerin performansları üzerine etkileri uzun yıllardır finans literatüründe ilgi çeken bir konu olmuştur.

Bu çalışma kapsamında da Türk mevduat bankalarının 2003-2008 yılları arasındaki üç aylık mali tablo verileri kullanılarak, finansal yapılarının karlılıkları üzerindeki etkileri saptanmaya çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında, örneklem grubundaki bankaların sermaye yapısı baz alınarak ayrılması ile gerçekleştirilen regresyon analizine göre finansal yapı değişkenlerinin bankaların karlılıkları üzerindeki etkilerinin yerli ve yabancı bankalar için farklı olduğu görülmüştür. Yerli bankaların aktifler ve özsermaye üzerinden karlılık oranlarını en çok etkileyen finansal yapı değişkeninin "Alınan Krediler" olduğu görülürken bu değişken yabancı bankaların karlılık oranlarını etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmamıştır. Bu bulgu, yerli bankaların analiz dönemini kapsayan yıllarda ülkemizde yaşanan olumlu ekonomik gelişmelerin de etkisi ile ucuz maliyetli sendikasyon kredilerinden daha çok yararlanabildikleri şeklinde değerlendirilmiştir. Yabancı bankaların karlılık oranlarını etkileyen en önemli değişkenin "Özsermaye"nin kaynaklar içersindeki payı olduğu saptanmıştır. Bu durum ise son yıllarda sektörde sayıları artan yabancı bankaların elde ettikleri karları büyük oranda dağıtma yoluna gitmeyecek, bünyelerinde tutmayı tercih etmelerinden kaynaklanmış olabileceği sonucuna varılmıştır.

Net faiz marjı üzerine olan etkiler incelendiğinde bütün finansal yapı değişkenlerinin yerli bankaların net faiz gelirleri üzerinde etkili olduğu görülürken, yabancı bankaların hiçbir finansal yapı değişkeninin net faiz gelirlerini etkilemediği saptanmıştır. Toplam mevduatın da Net Faiz Gelirleri üzerinde pozitif etkiye sahip olması ise özellikle özsermayeleri güçlü yerli bankaların mevduatın krediye dönüşüm oranını yükselterek net faiz marjlarını arttırabildikleri yönünde değerlendirilmiştir. Ancak mevduat oranının yerli bankaların faiz dışı gelirler üzerindeki etkisinin çok güçlü olmaması, mevduat müşterilerinden yeterli derecede gelir elde

edilemediğini göstermektedir. Yerli bankaların mevduat müşterilerine yapılacak çapraz satış yolu ile diğer bankacılık hizmetlerinden sağlanan gelirlerini arttırması, faiz dışı gelirlerini olumlu yönde etkileyerek mevduatın karlılık üzerindeki pozitif etkisinin güçlendirilmesini sağlayabilecektir.

Çalışmanın en dikkat çekici bulgusu hem yerli hem de yabancı bankalarda özsermaye oranının gerek aktifler gerekse özkaynaklar üzerinden karlılık oranları ile pozitif ilişkili olmasıdır. Bu durum Türk bankacılık sektöründe Temsilci Maliyetleri Hipotezinin geçerli olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Çünkü bu hipoteze göre özsermaye oranı ile karlılık performansı arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Sonuç olarak Türk bankacılık sektöründeki gerek yerli gerekse yabancı bankaların güçlü özsermayeye sahip olmaları karlılık düzeylerini olumlu yönde etkileyecektir. Özellikle kriz dönemlerinde sendikasyon kredisi gibi dış kaynaklardan yararlanma olasılığı azalacağı için bankaların sermayelerini güçlendirmeleri ve elde ettikleri karları dağıtmayarak bünyelerinde bırakmaları karlılıklarının olumlu yönde etkilenmesi açısından faydalı olabilecektir.

Kaynakça

Asarkaya Y. ve Özcan S. (2007). Determinants of Capital Structure in Financial Institutions: The Case of Turkey, *Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, 1 (1): 91-109

Berger, A.N. (1995). The Relationship Between Capital and Earnings in Banking, *Journal of Money, Credit and Banking*, 27 (2): 432-456

Berger, A.N. ve Mester A.J. (1997). Inside the Black Box: What Explains Differences in the Efficiencies of Financial Institutions, *The Wharton School, Financial Institutions Center Working Paper*, No: 97-04

Berger, A.N. ve Patti E.B. (2006). Capital Structure and Firm Performance: A New Approach to Testing Agency Theory and an Application to the Banking Industry, *Journal of Banking and Finance*, 30 (4): 1065-1102

Diamond, D.W. ve Rajan R.G. (1999). A Theory of Bank Capital, *NBER Working Paper Series*, No: 7431

Dietrich, D. ve Vollmer U. (2003). Determinants of a Bank's Capital Structure, *Halle Ins.for Economic Research Working Paper*

Gropp, R. ve Heider F. (2008). The Determinants of Capital Structure: Some Evidence From Banks, *ZEW Discussion Papers*, 08-015, Center for European Economic Research

Hester, D.D. ve Zoellner J.F. (1966). The Relation Between Bank Portfolios and Earnings: An Econometric Analysis, *The Review of Economics and Statistics*, 48(8):372-386

Hutchison D.E. ve Cox R.A.K. (2007). The Causal Relationship Between Bank Capital and Profitability, *Annals of Financial Economics*, 3: 40-54

Kahveci, E. ve Sayılğan G. (2006). Türkiye'deki Mevduat Bankalarının Sermaye Yapılarının Net Faiz Gelirleri Üzerindeki Etkisi (2002-2004 Panel Veri Analizi), *10. Ulusal Finans Sempozyumu*, İzmir

Karabulut, G. (2003). Bankacılık Sektöründe Sermaye Karlılık İlişkisi: Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Bir İnceleme, http://paribus.tr.googlepages.com/g_karabulut.doc

Kaya, Y.T. (2002). Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri: 1997-2000, *BDDK MSPD Çal. Raporları*, No: 2002-1

Ngo, P.T.H. (2006). Endogenous Capital and Profitability in Banking, *ANUCBE School of Economics Working Paper*, 464, Australian National University

Öçal, T. ve Çolak Ö.F. (1999). *Finansal Sistem ve Bankalar*, Nobel Yayın, Ankara

Takan, M. (2002). *Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yönetim*, Gel.İlaveli 2. Baskı, Nobel Yayınları No:434, Ankara

Pratomo, W.A.ve Ismail, A.G. (2006). Islamic Bank Performance and Capital Structure, *MPRA Paper*, 6012

Villani, E. (2004). Optimal Bank Capital Structure, Diversification and Managerial Incentive Schemes, <http://w3.uniroma1.it/bancaefinanzaseminari/conferenza4/interventi/villani.pdf>